

Oslo kystene hadde landoverkyll!

108672

Tappet den tyske generalstab

I et livsfarlig spill tappet hjemmefrontmannen Arvid Brodersen opplysninger fra øverste hold i den tyske generalstab i Oslo. Han ga dermed sitt bidrag til frigjøringen av Norge.

CATO GUHNFELDT
INGAR STORFJELL (foto)

En hverdag i 1942: Iført sin Wehrmacht-uniform går major Theodor Steltzer, øverste sjef for den tyske hærs transportavdeling i Norge og medlem av generalstab, inn i heisen i vesttårnet i Oslo rådhus. Men stedet for å gå inn i den tyske offisersmessen dit heisen fører ham, går han trappen opp til neste etasje. I kunstnerens Henrik Sørensens atelier venter hans kontakt, Arvid Brodersen, representant for den norske hjemmefronten!

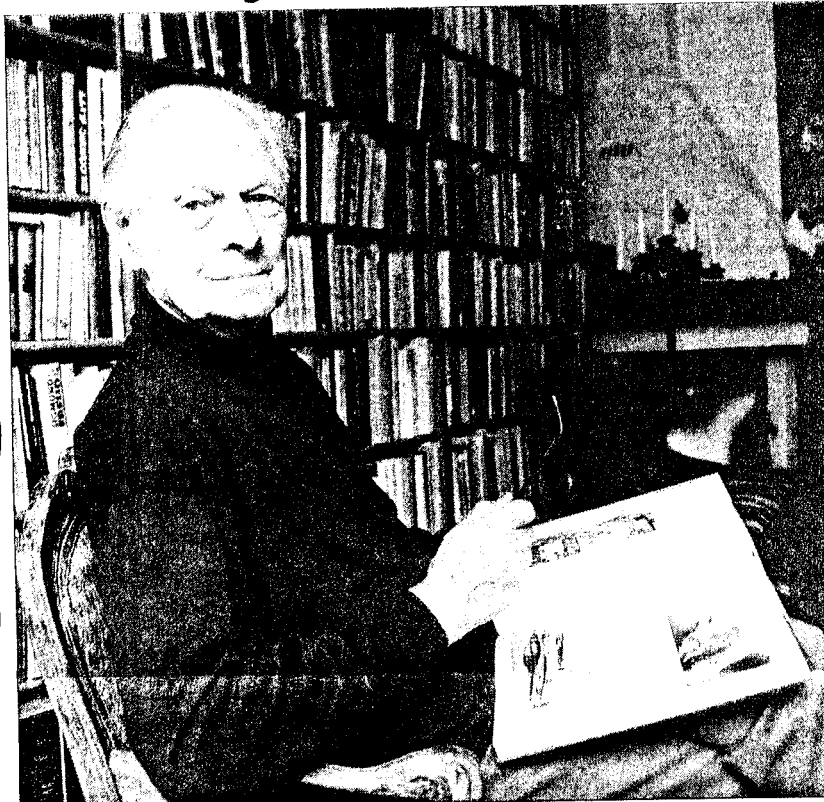
Begge vet de risikerer dødsdom hvis møtet avsløres. Derfor har de en stående avtale. Bli den ene arrestert, skal den andre øyeblikkelig flykte til Sverige. Mens de tyske offiserer spiser, skåler og ser på utsikten i etasjen under dem, formidler Steltzer hemmelige opplysninger fra den tyske generalstab, om Terboven, Quisling, Gestapo, og den politiske utvikling i Norge.

Tre år senere, natten til 8. mai 1945, sitter Milorg-sjefen Jens Chr. Hauge i forhandlinger om fredsforholdene med den tyske offiseren major Frithjof Hammersen i kjelleren til KNA-hotellet i Oslo. Møtet representerer «kronen» på verket, siste etappe i en nesten fem år lang prosess der først Brodersen, til slutt Hauge på norsk side, Steltzer, så Hammersen på tysk side, er ankermenn.

Ved generalens bord

I sitt velfylte bibliotek i Elisenbergveien på Frogner lar Brodersen, nå i sitt 91 år, tankene gå hen til de fire mest dramatiske år av sitt liv.

Få, hvis noen, var bedre kvalifisert som kontaktperson enn kjøpmannssønnen fra Trondheim. I 16-års alderen behersket Brodersen tysk flytende. Etter seks års studier i Berlin, tok han sin doktorgrad i sosiologi i 1931. Under og etter studietiden

HJEMMEFRONTMANNEN: Hjemmefrontmannen Arvid Brodersen fotografert i sitt hjem, i ettertanke på de dramatiske år av krigen frem til frigjøringen.

holdt Brodersen kontakt med venner som senere skulle danne kjernen i motstanden mot Hitler.

– Steltzer lekket verdifulle opplysninger i over 150 møter vi hadde, forteller Brodersen. – Gjennom sin stilling ved generalstab og under de daglige måltider ved generalens bord, hadde han førstehåndskunnska-per. Steltzer varslet om aksjonen mot biskop Berggrav i 1942, arrestasjonen av studentene i 1943 og ga opplysninger for den illegale presse. Han avtalte også med den svenske utenriksminister at norske jøder som ville flykte til Sverige, skulle få svenske pass av Sveriges legasjon i Oslo. Tidlig tilbød Steltzer seg å gi militære opplysninger, men jeg avsto for ikke å utsette ham for fare. Men det var unntak. I 1943 opplyste han antallet tyske soldater som sto i Norge, i alt 340 000 mann. Opplysningen ble mottatt med vantro i London, hvor man trodde tallet var langt lavere.

Tre-fire møtesteder

Brodersen og Steltzer har tre-fire faste møteplasser i

Oslo; i rådhuset, i en leilighet på Frogner, en sjelden gang i Johan H. Andresens villa Smedbråten på Bygdøy.

– Det var alltid Steltzer som ringte meg på min hybel i Herzbergs gt. 7A, aldri omvendt, forteller Brodersen. – Under uskyldige telefonsamtaler på tysk la vi inn nøkkelord som representerte møtested, tid, hvor mye det hastet. I perioder ringer Steltzer flere ganger i uken. Møtene fant ofte sted i tyskernes middagspause, som var lang. Steltzer var som regel i sivil, ankom enten til fots eller i drosje, aldri i tjenestebil. Jeg rapporterte det jeg fikk vite tilbake til i første rekke hjemmefrontmannen Tore Gjelsvik, men også andre i Hjemmefrontens ledelse, senere også Milorg.

Brodersen største overraskelse om at han var medlem av en organisert motstandsgruppe i Tyskland, den såkalte Kreisau-kretsen.

– Hele fire ganger kom kretsens leder, grev Helmuth James von Moltke til Norge, to ganger etter anmodning fra Steltzer, fortel-

ler Brodersen. – Moltke var offiser i den tyske kontra-spionasjen Abwehr under admiral Canaris i Berlin. I Norge fikk han general Falkenhorst til å intervernere hos Terboven for å forhindre en summarisk rettsak og mulig henrettelse av biskop Berggrav. Under sitt annet besøk i 1942 advarte han også om en forestående aksjon mot jødene i Norge. Men han kjente ikke til planene eller tidspunktet.

Norske kupplaner

Etter Terbovens tabbe ved på egenhånd å igangsette arrestasjonen av studentene 30. november 1943, satte Falkenhorst bom for rikskommisærrens ønske om en egen SS-hærstyrke til fanatisk forsvar av Oslo- og Østlandsområdet. Dette igjen bidro til den lempelige frigjøringen vi fikk i 1945, avslører Brodersen.

– Steltzer rapporterte forøvrig at Terboven var innstilt på å skyte alle krigsfanger i Norge ved en alliert invasjon. Og ta kvinner og barn som gisler for mulig henrettelse. Det ble foranledningen til at Steltzer selv

ble involvert i planer om et militært kupp i Norge, for å arrestere Terboven, Gestapo og deres norske håndlangere. En annen begivenhet skulle imidlertid komme et slikt kupp i forkjøpet.

Den 15. juli 1944 ber Steltzer om et nytt møte. Det hastet! Brodersen tar med seg Hauge til Andresensvillan på Bygdøy.

– Steltzer fortalte at et attentat mot Hitler ville finne sted få dager senere. Han hadde et brev med navnene på seks-syv menn i en ny tysk regjering. Hauge sto på farten til London og påtok seg å bringe navnene med seg. Han pugget navnene utenat for å slippe å ha dem nedskrevet, men kom til London først 3. august. Da var allerede opprullingene etter det mislykkede attentatet i full gang, forteller Brodersen.

Dødsdømt

På et papir hos en av attentatmennene finner Gestapo navnet Theodor Steltzer, påtenkt som «Kommissær for avvikingen av den tyske okkupasjon i Norge og Danmark».

– 1. august ble Steltzer beordret til Berlin, arrestert av Gestapo og senere dømt til døden. Gjennom en unik aksjon, der SS-generalen Heinrich Himmlers massør bostad i Stockholm ble bedt om å påvirke Himmler, ble Steltzers liv reddet.

Selv flyktet Brodersen til Sverige. Men var i september igjen i Oslo for å legge opp kontakten mellom Hauge og major Hammersen, av Steltzer utpekt som sin mulige etterfølger.

– En intelligent og uredd kvinne, Ingrid Furuset, påtok seg å gå til Hammersen. På hans kontor overrakte hun ham en papirlapp skrevet av Brodersen. «Jeg har aldri sett en mann lese en så liten lapp så lenge», fortalte hun siden. Hammersen som hadde norsk mor, sa ja til et møte, fikk oppgitt en adresse på Frogner, hvor også Jens Christian Hauge dukket opp en sen kveld. Dermed var kontakten etablert. Ingrid Furuset deltok på møtet og møtte senere også Hammersen alene, når Hauge ikke kunne være med.

I de neste åtte måneder ivaretok Hauge kontakten med Hammersen på en fremragende måte. Men uten et fire år langt forspill med en annen tysk offiser og hans norske kontakt, kunne Norges freds dager i mai 1945 forløpt helt anderledes.